

ת"פ 59849/03/16 - מדינת ישראל - פמ"ד נגד ח ח א

בית משפט השלום בבאר שבע

22 אוקטובר 2018

ת"פ 59849-03-16 מדינת ישראל נ' א
תיק חיצוני:

לפני	כב' השופט רון סולקין
מאשימה	מדינת ישראל - פמ"ד ע"י ב"כ עו"ד שאול ציון
נגד	ח ח א ע"י ב"כ עו"ד אורי דייגי
נאשם	

החלטה

כתב האישום והשתלשלות ההליך עד כה

נגד הנאשם, יליד 1995, תושב כסיפה, הוגש כתב אישום, המייחס לו עבירה של תקיפת קטין הגורמת חבלה חמורה, בניגוד לסעיף 368ב(ב) רישא לחוק העונשין, תשל"ז-1977.

על פי עובדות כתב האישום, בעקבות סכסוך שנתגלע בין אחי הנאשם לבין מספר קטינים, בני משפחה אחרת, המתגוררים אף הם בעיר כסיפה, בתאריך 18/03/16, התפתח ויכוח קולני בין הנאשם ואחיו לבין אותם קטינים, במהלכו השליכו אבנים אלו על אלו. אחת האבנים, אותה השליך הנאשם, פגעה בגבו של נפגע העבירה, קטין, יליד 2001, אשר עבר במקום בדרכו לביתו, וגרמה לו לשבר בצלע; קרע בטחול; כניסת נוזלים לריאה השמאלית; פגיעה בכליה השמאלית וחבלות קשות. הקטין פונה לבית החולים ואושפז, כאשר בעת הגשת כתב האישום, טרם שוחרר.

עוד בפתח הדיון המוקדם, טענה ההגנה, כי הנאשם סובל מפיגור שכלי קל, ובשל כך אינו אחראי למעשיו הנטענים ואף אינו מסוגל לעמוד לדין.

ההגנה טענה, כי ברשותה חוות דעת פרטית מטעמה, ובקשה להפנות הנאשם לוועדת האבחון, בהתאם להוראות חוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית), תשכ"ט - 1969 (להלן: "הועדה").

בחוות דעת מיום 30/08/16, מצאה הוועדה את הנאשם אחראי למעשיו ומסוגל לעמוד לדין.

ההגנה הגישה חוות דעת משלימה מטעמה, בה התייחס המומחה הפרטי לקביעות ועדת האבחון.

עמוד 1

ערר ההגנה שהוגש על החלטת ועדת האבחון - נדחה, כאשר נמסר, שוועדת הערר לפי החוק הנ"ל אינה דנה בעררים על נושא קביעת האחריות המשפטית, אלא רק בשאלת דרכי הטיפול. בעקבות כך, התקיים דיון, במסגרתו נחקרה יו"ר ועדת האבחון וכן נחקר המומחה הפרטי מטעם ההגנה. כן הוגשו, לצורך הכרעה בטענות ההגנה, אמרת הנאשם בחקירתו במשטרה (ת/1) ודוח מרכז אבחון בעניינו מתאריך 28/08/16 (ת/2).

הצדדים הגישו סיכומיהם בכתב, כשלהגנה נתאפשר גם להשיב לסיכומי התביעה.

מכאן החלטה זו.

טענות הצדדים

לטענת ההגנה, אין מחלוקת בנוגע לרמת תפקודו הנמוכה של הנאשם מבחינה שכלית וליכולותיו הדלות.

לטענת ההגנה, יש לפרש המונח "מוגבלות שכלית התפתחותית" במישור הפלילי, באופן נרחב יותר מהפירוש שניתן לאותו מונח במישור הסעד, תוך מתן משקל רב יותר לרובד הקוגניטיבי, קרי: מידת התובנה שמגלה הנאשם ביחס לפסול שבמעשיו, יכולתו להימנע מהם, הבנתו את ההליך הפלילי ומידת היכולת לסייע בהגנתו.

עוד נטען, כי המגמה בפסיקה היא הסטת כובד המשקל מהרובד האבחנתי - הדיאגנוסטי - לרובד התפקודי - הפונקציונלי. בשים לב לאמור לעיל, טענה ההגנה, כי יש להעדיף חוות הדעת שהוגשו מטעמה, באשר ועדת האבחון פעלה ללא אמות מידה ברורות.

ההגנה טענה ארוכות נגד קביעות הוועדה ברמה העובדתית, בכל הנוגע ליכולת תפקודו של הנאשם.

בסיכומי התביעה נטען, כי גם אנשים שמנת המשכל שלהם אינה גבוהה, אינם פטורים מקיום הליכים נגדם וכי רק במקרים קיצוניים, כגון מקרים בהם גילו המנטלי של הנאשם כשל ילד רך בשנים, או מקרים בהם סובל הנאשם, גם ממחלות נפש - יקבע, כי אינו כשיר לעמוד לדין או אינו אחראי למעשיו.

עוד נטען, כי ההכרעה בנוגע לאחריותו של הנאשם למעשיו ולמסוגלותו לעמוד לדין אינה טכנית, אלא מבוססת על התרשמות כוללת. לטענת התביעה, ייתכן אף, שנאשם יוכר כבעל לקות שכלית התפתחותית במישורים אחרים, אך הדבר לא ישליך על אחריותו למעשיו במישור הפלילי.

עוד נטען, כי יש ליתן משקל ממשי להחלטת הוועדה, שהיא גורם רשמי ואובייקטיבי.

בסיכומי התשובה, שבה ההגנה על מרבית טענותיה.

ההגנה עתרה, לאפשר השלמת הסיכומים על פה, בדיון שנקבע להיום, אך לנוכח כך שמעבר להגשת חוות הדעת, נשמעו גם עדויות המומחים; לנוכח כך שהוגשו מטעם ההגנה, הן סיכומים והן סיכומי תשובה, שניהם מפורטים ואף מעמיקים מאוד - מצא בית המשפט, כי היה בכך כדי למצות בירור העניין, ולא מצא לקיים דיון נוסף בעניין זה.

סקירת התמונה בנוגע למצבו השכלי ההתפתחותי של הנאשם

על פי חוות דעת הוועדה, שהוגשה בעניינו של הנאשם, אכן, הישגיו של הנאשם במבחנים הפורמליים, בתחום האינטלקטואלי, נמוכים, אך הוועדה התרשמה, כי ציונים אלה משקפים גם סביבה דלה, נשירה מוקדמת מבית הספר ויציאה לעבודה. זאת, היות שלא היתה עדות להפרעות בהתפתחותו המוקדמת של הנאשם.

הנאשם אמנם מגלה קשיים בוויסות עצמי ובריסון עצמי ועלול להיגרר לתוקפנות, אך מכיר הנורמות והכללים החברתיים. כך למשל, מסר לוועדה, כי למד הלקח ממעשיו וכי בעתיד - יפנה למשטרה אם ייקלע למקרה דומה.

בתחום ההסתגלותי, מתפקד הנאשם באופן עצמאי, לרבות, יציאה לעבודה; סיוע בפרנסת המשפחה; הכנת מאכלים; רכישה באמצעות כסף; שימוש בתחבורה ציבורית; הסתייעות בשירותים קהילתיים; התנהלות על פי סדר יום.

בתחום התעסוקתי, עובד הנאשם באופן קבוע, מאז גיל 14.

עוד מצאה הוועדה, כי הנאשם מבין הקשר בין סיבה לתוצאה; מבין את תפקיד עורכי הדין ואת תפקיד בית המשפט; מבין את האישומים נגדו ומסוגל לשתף פעולה בניהול הגנתו.

המומחה הפרטי מטעם ההגנה, ד"ר דוד יגיל, פסיכולוג קליני והתפתחותי, מצא, כי הנאשם סובל מקשיי למידה משמעותיים; בעל כישורים קוגניטיביים דלים; סובל מאי הפנמה מספקת של ערכים חברתיים ומכושף שיפוט לקוי.

בחקירתו הנגדית, נתבקש המומחה, על ידי בית המשפט, ליתן הסבר לקביעתו, בדבר דיספרופורציה בין מה שנמסר לנאשם, כי אחיו הותקף, לבין התגובה, דיספרופורציה כזו המעידה, לשיטתו, על הליקוי ממנו סובל הנאשם. המומחה השיב, שהוא למד זאת מתוך שהנאשם "מתנהג כמו ילד, זורקים עלי אבנים - אני אזרוק אבנים". לטענת המומחה, היה על הנאשם לשקול את הסיטואציה (ראו ע' 44, ש' 24 - 45, ש' 31).

עוד טען המומחה, בחקירתו, בנוגע לתפקודו של הנאשם, כי העובדה שהנאשם, בגיל 21, קובע תור למרפאה ביחד עם אמו - משמעותית על מנת לקבוע, כי קיים פגם בהסתגלות שלו (עמ' 51 ש' 4 - 13).

בחקירתה הנגדית, הדגישה יו"ר ועדת האבחון, כי בחינת הוועדה אינה נסמכת על אמת מידה אחת אלא על הסתכלות כוללת לגבי מצבו של הנאשם, בשלושה מישורים: התפקוד האינטלקטואלי; ההתנהגות ההסתגלותית; בדיקה האם חל עיכוב בהתפתחות. לנוכח תפקודו של הנאשם; גילוי האחריות כלפי המשפחה, לרבות פרנסת המשפחה; שימוש במשאבי הקהילה; מודעותו לסכנות; היעדר נתונים על עיכוב בהתפתחות או על שילובו במסגרות מיוחדות - עומדת יו"ר הוועדה על מסקנת הוועדה, המבוססת על בדיקת הנאשם על ידי מספר בעלי תפקידים, כי הנאשם אחראי למעשיו ומסוגל לעמוד לדין.

להשלמת התמונה, יאמר, כי באמרתו במשטרה - ת/1 - הודה הנאשם בזריקת האבן, תוך שטען, כי המריבה לא היתה איתו, אלא עם אחיו וכי המעורבים מהצד שכנגד "רצו לדקור את אח שלי". עוד טען הנאשם, כי הקטין בו פגעה האבן, הוא "ילד חולה".

כשנאמר לנאשם, כי גרם לפגיעה חמורה באותו קטין, השיב "לא חמורה. מחר או מחרתיים, אבא שלו אמר ש... יוצא לבית". כשנאמר לו שוב, מפי החוקר, כי גרם לפגיעה חמורה לקטין השיב "זה טעות שלי" (ר' ש' 19).

כשנשאל מה גרם לכך שזרק אבנים, השיב, שלפני שבועיים היתה מריבה בבית הספר, בין ילדים, ומזה התחילה המריבה נושא כתב האישום.

כשהוטח בו, כי פגע בקטין עם אבן משתלבת, השיב "לא אבן משתלבת, אני זרקתי אבן קטנה...".

כשנשאל היכן ומתי היו האירועים השיב, כי זה היה "על יד המסגד" וכן מסר את מספר השכונה.

כשנאמר לו, בפעם השלישית, שהקטין נפצע והוא במצב חמור, השיב "היה סולחה אתמול עם אבא של..." (ש' 56).

דין והכרעה

לאחר עיון בחוות הדעת מטעם הצדדים; שמיעת יו"ר ועדת האבחון אל מול המומחה הפרטי מטעם ההגנה; עיון בסיכומיהם המפורטים של הצדדים - מוצא בית המשפט לדחות את טענת ההגנה, לפיה הנאשם דן אינו אחראי למעשיו או אינו מסוגל לעמוד לדין.

טענות ההגנה בנוגע להעדר אחריות למעשים וכן אי כשירות לעמוד לדין, הן טענות בהן רשאי בית המשפט לדון בכל שלב. עם זאת, מקומן הטבעי להתברר בפתח ההליך. ראו פרופ' י' קדמי, **על סדר הדין הפליליים**, מהדורה מעודכנת תשס"ט - 2009, חלק II, כרך ב' (להלן: "**קדמי**"), ע' 2000. לפיכך, נקבע מועד לשמיעת המומחים, בטרם שמיעת יתר הראיות, כאשר בית המשפט מצא לאפשר גמישות במהלך הדיון, לרבות הגשת מסמכים מתיק החקירה, הרלבנטיים לצורך ההכרעה בטענות, גם זאת בהתאם לפסיקה הנוהגת (שם, ע' 2001).

הדין קובע "חזקת שפיות", לפיה "חזקה על כל אדם, עד שלא יוכח ההיפך, שהיה בדעה צלולה, בכל הזמנים שהם רלוונטיים לעניין הנדון" (ראו ע.פ. 118/53 **מדינת ישראל נ' מנדלברוט**, פ"ד י' 284). המדובר בחזקה הניתנת לסתירה והנטל מוטל על ההגנה, לסתור אותה במידת הוכחה של עמידה במאזן הסתברויות, כאשר אין די בהקמת ספק סביר בלבד.

ככלל, החלטת ועדת האבחון, לעניין זה, הגם שאינה קונקלוסיבית, היא בעלת משקל מועדף, ואף מכריע (שם, ע' 2002).

התבחינים לקביעת אחריותו של הנאשם למעשיו, הם הבנתו את מעשיו, לרבות האפשרות להימנע מעשייתם; וכן הבנתו את הפסול שבמעשיו, תוך אבחנה בין מותר לאסור.

לעניין מסוגלות לעמוד לדין נקבע, כי על הנאשם להבין את הטענות כלפיו; את טיב ההליך ואת תפקידיהם של הגורמים השונים הנוטלים חלק במסגרתו.

אין מחלוקת, כי הנאשם בעל רמת משכל נמוכה מהמוצע, ייתכן שאף בתחומים מסוימים, היא גבולית או אף מוגדרת כפיגור קל.

אין לשלול גם העובדה, כי מבחינת הציון המספרי במבחן שנערך בתחום מנת המשכל - התוצאה היתה מתחת לנורמה, ברמה העשויה לאפיין פיגור שכלי קל.

עם זאת, כפי שנקבע על ידי בית המשפט בעבר, קביעת שאלת אחריותו של אדם למעשיו ומסוגלותו לעמוד לדין, אינה מתבססת על הציון המתימטי במבחן מסוים בלבד, אלא על מכלול גורמים, הן בתחום ההתפתחותי; הן בתחום ההסתגלותי והתעסוקתי; הן בתחום המיומנויות היום-יומיות; הן בתחום הרגשי והנפשי.

לעניין זה, מוצא בית המשפט להעדיף את חוות הדעת של הוועדה, על פני חוות דעת הפסיכולוג הפרטי.

ועדת האבחון, המורכבת ממספר מומחים, בדקה הנאשם ואף אספה נתונים מקשת רחבה של מקורות, לרבות אבחון פסיכו דיאגנוסטי וכן בני משפחה, גורמים טיפוליים וגורמי סעד.

אין מחלוקת, כי הנאשם איננו אינטלקטואל; לא סיים את חוק לימודיו ובעל קושי משמעותי לעמוד בגבולות ולווסת דחפים. אך נתונים אלה אינם נדירים בקרב מי שמואשמים בעבירות, ולא הופכים אדם לכזה שאינו אחראי למעשיו.

על אף נתונים אלה, עולה תמונה, לפיה, חרף רמתו הגבולית של הנאשם מן הפן השכלי, מתפקד הוא, במהלך חייו,

באופן עצמאי, תוך שמבצע פעולות הטענות הבנה, תכנון, התמצאות, הסתייעות בנסיון חיים ובמיומנויות שונות.

כך, עבד למחייתו במשרות שונות.

כך, מגלה אחריות למשפחתו ומסייע בפרנסת המשפחה ובמטלות היומיומיות;

כך, משתמש עצמאית בתחבורה ציבורית ובהסעה למקום העבודה;

כך, מסוגל להשתמש במשאבים קהילתיים.

אנשים רבים מתפקדים למרות ליקויים רפואיים, נפשיים או קוגניטיביים שונים, כאשר לעתים מפתחים מיומנויות המפצות על קושי שקיים בתחומים אחרים. כך שתוצאות מבחני מנת המשכל אינן בגדר חזות הכול ובוודאי אינן כך על פי המוסכמות המקצועיות כיום.

בניגוד למבחנים, שנעשו אצל הפסיכולוג, כאשר לכל המעורבים היתה מטרת עריכתם ברורה - עיין בית המשפט באמרתו של הנאשם בחקירה ומצא, כי התייחס באופן ענייני לשאלות שנשאל.

הנאשם מיקם את האירוע בזמן ובמקום.

הנאשם מסר מספר תשובות, המלמדות על הבנה, כי המעשה שעשה, הוא מעשה אסור: ראשית מסר, כי המעשים שעשה היו "טעות"; שנית, תירץ המעשים בניסיון לפגוע באחיו; שלישית - ניסה לטעון, כי זרק אבן קטנה בלבד. כל אלה מלמדים, כי מבין הפסול שבמעשיו.

גם טענתו, כי נערכה "סולחה" עם אבי הקטין הנפגע, מלמדת על הבנת הפסול שבמעשיו ובנוסף, הבנת קודים חברתיים.

עיון באמרה מלמד גם, כי הנאשם אינו נמשך אחר החוקר "כחומר ביד היוצר", אלא, כאשר נטענו כלפיו טענות, שלא היו מוסכמות עליו - הכחיש אותן. כך למשל, טען, כי הפגיעה שנגרמה לקטין אינה חמורה, היות שנמסר לו, כי קרוב להשתחרר מבית החולים; כך, טען, כי לא ראה את האפיזודה בה ניסו לדקור את אחיו; כך עמד על כך, כי הסכסוך אינו נוגע לו אישית אלא רק לאחיו.

כל אלה מלמדים, מניה וביה, על הבנת הסיטואציה, כשהנאשם מגייס נימוקים שונים, במטרה להפחית מאחריותו למעשה הנטען.

בסופו של דבר, הנתון המרכזי לצורך הכרעה, הוא תפקודו של הנאשם בעולם המעשה. בנוגע לכך, מוצא בית המשפט, כי הנאשם מתפקד, בפועל, באופן שאינו מלמד על חוסר הבנה, או היעדר שליטה, ברמה כזו המביאים לשלילת אחריותו למעשיו.

אשר לשאלת מסוגלותו לעמוד לדין - קיימת הבנה, אם גם קונקרטית, של מהות ההליך הפלילי ובעלי התפקידים בו והאמרה שנגבתה מהנאשם בחקירתו (ת/1), מלמדת, כי הנאשם מסוגל בהחלט להתמודד עם ההאשמות המופנות כלפיו ולמסור את גרסתו.

לאור כל האמור, דוחה בית המשפט את טענות ההגנה בנוגע להיעדר אחריות פלילית או היעדר מסוגלות לעמוד לדין.

טענות ההגנה היום אמנם, ארוכות מאוד ויורדות לשורשם התיאורטי של הליכי האבחון וקביעת שאלות האחריות והמסוגלות לעמוד לדין, אך בסופו של דבר, בוחן בית המשפט את הדברים בעולם המעשה, בהתאם להתנהגותו של הנאשם; לתשובות שמסר בחקירה ולנתונים העובדתיים שנאספו.

השאלה העומדת לדיון אינה ההגדרה קלינית המדויקת למצבו של הנאשם, אלא, כאמור, מידת הבנתו ומידת תפקודו, בייחס למעשים שעשה ולהליכים הפליליים, בהתאם לתבחינים שנקבעו בדין. ראו, לענין זה, ע.פ. 2059/12 **פלוני נ' מדינת ישראל**, פסקה 6 לפסק הדין של כב' השופט י' עמית (פורסם במאגרים), שם נאמר, בנוגע לנאשם שאובחן, מבחינה קלינית, כסובל מפיגור שכלי, ונטען, כי אינו אחראי למעשיו ואינו מסוגל לעמוד לדין כדלקמן:

כידוע, הסמכות הסופית לקבוע היעדר אחריות פלילית לפי סעיף 34 ח לחוק העונשין או היעדר כשירות לפי סעיף 170 לחסד"פ, מסורה לבית המשפט. משמעות הדבר, שיכול שנאשם יאובחן כמפגר על ידי ועדת האבחון כהגדרתה בחוק הסעד, אך לא כלקוי בכושרו השכלי לצורך אחריות פלילית וכשירות לעמוד לדין. זאת, בדומה לנאשם חולה נפש, אשר יכול להיות מאובחן ומוגדר כחולה נפש (למשל חולה סכיזופרניה), מבלי שאבחנה זו תעמוד לו לצורך פטור מאחריות פלילית או אי כשירות לעמוד לדין...

מטבע הדברים, המבחנים והתנאים הנדרשים לצורך פטור מאחריות פלילית או לצורך אי כשירות לעמוד לדין, נוקשים יותר מאשר לצורך הגדרת אדם כ"מפגר", הגדרה הכוללת בחובה גם מקרים של פיגור קל. כפי שציין חברי בעניין פלוני, "אחריותו הפלילית של נאשם בעל פיגור שכלי להתנהגותו, תלויה ברמת הפיגור ואין די בעצם קיומו של הפיגור השכלי כדי לפטור נאשם מאחריות פלילית" (שם, פסקה 79). כפי שלא כל חולה נפש פטור מאחריות פלילית או אינו כשיר לעמוד לדין, כך גם לגבי מפגר. מכאן, כי נאשם שאובחן כמפגר, יכול שיימצא כשיר לשאת באחריות פלילית ולעמוד לדין.

במקרה דנן, עולה מהאמרה שמסר הנאשם במשטרה, כי מבין הפסול שבמעשיו וכי עבר העבירה על רקע התואם את ההיגיון וניסיון החיים (תקיפה קודמת וכן איום בתקיפה כלפי אחיו); מהנתונים שנאספו על ידי הוועדה עולה, כי מתפקד עצמאית; התמונה הכללית העולה היא של נאשם המבין את הפסול שבמעשיו, מסוגל להימנע מהם וכן מבין משמעות החקירה וההליך המשפטי ומסוגל לעמוד לדין.

ההגנה תמסור מענה לכתב האישום.

ניתנה היום, י"ג חשוון תשע"ט, 22 אוקטובר 2018, במעמד הצדדים.